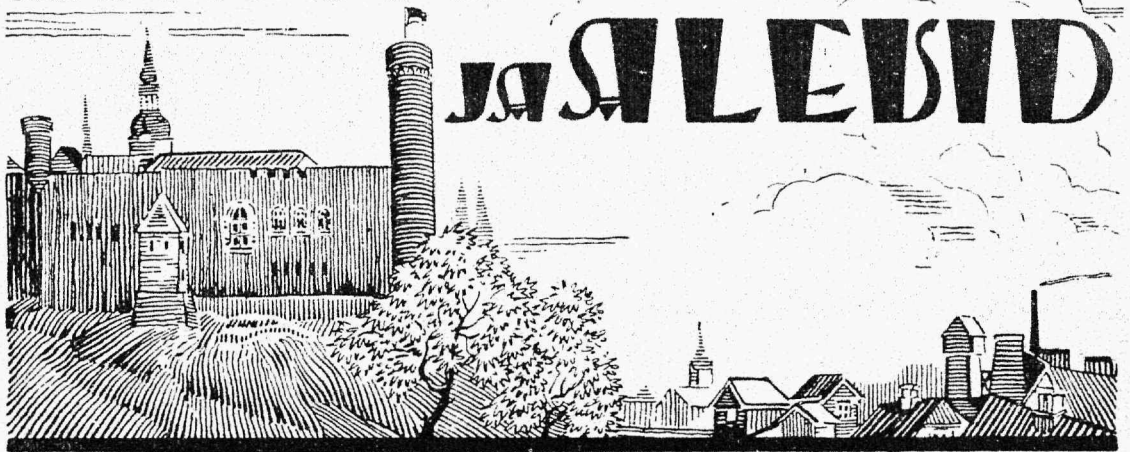

Tallinn
Tallinn

LINNAD JA LEBID

»EESTI LINNADE LIIDU HÄALEKANDJAK«

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas. Vastutav toimetaja: V. Smetanin.
Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, Pikk 6.

Ilmub 10 korda aastas.

IX aastakäik.

Numbri hind 25 senti.

Nr. 7

31. detsembril

1936

SISU.

Korteriteolundi parandamisest Rootsi linnades — **H. V. Dahl.**

Elektri tootmise probleeme — **O. Treier.**

Eesti linnategelaste õppematk Soome —
A. Maramaa.

Eesti Linnadeliidu tegevusest.
Kroonika.

Kõigile kaastöölisile ja lugejatele
head uut aastat!

„Linnad ja Alevid“

LINNAD JA ALEVID

EESTI LINNADELIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

№ 7

IX AASTAKÄIK

Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn,
Pikk 6, telefon 431-58.

Ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s.

31. detsembril

1936

Korteriteolundi parandamisest Rootsi linnades.

H. V. Dahl.

Tallinna Linna Statistikabüroo asjaajaja.

Rootsis on viimaseil aastail nii mõndagi püütud teha korteriteolundi parandamiseks. Mõnesugused tegevusharud ulatuvad sellel alal isegi õige kaugemale minevikku, kuna aga viimased aastad on toonud juurde rea uusi algatusi ja mitmeti silmapaistvaid suursaavutusi.

Sellel alal on teetsenud riik, omavalitsused, mitmesugused filantroopilised ühingud, ehitusühingud, millest osa on poolkommunaalsed, teised enam-vähem eraalgatusel püsivad, ja lõpuks eraisikud.

Riiklikkude organite tegevus korteriteolundi parandamise alal ulatub juba aega enne 1914. a. Juba siis andis riik teatavaid toetusi elamute ehitamiseks, kuid see tegevus oli enam-vähem laialipillatud. 1917. ja selle järel aastail muutus tegevus siin juba kuigivõrd kavakindlaks. Et võimaldada inimesile eluneda kuigivõrd nõudeile vastavais kortereis, pandi riikliku võimu poolt kehtima seadused, mis takistasid üüride tõstmist. Selle kõrval hakkas riik andma toetusi elukorterite ehitamiseks, esijoones linnadesse omakodude ehitamiseks ja kooperatiivseks ehitustegevuseks. Viimane tegevus tõmbas juba kaasa omavalitsusi, tehes neid vastutavaks laenude eest ja kohustades neid andma omalt poolt teatavat liiki majanduselisi toetusi.

1917.—1930. a. anti korteriteolundi parandamiseks laene 110 000 000 Rootsi krooni, millest umbes 20 000 000 kr. oli

otsene toetus ilma tagasimaksukohustuseta, kuna ümmarguselt 90 000 000 kr. oli nn. sekundaarlaen 1920. a. loodud riiklikust joovastavate jookide müügi fondist. Nende summade abil ehitati 362 000 000 kr. väärtuses elamuid 32 000 elukorteriga, mis sisaldasid 93 000 tuleaset. See vastas umbes 20% tolleaegsest ehitustegevusest.

1930. a. organiseeriti riikliku laenu andmine ümber Rootsi elamukrediitkassa näol, kuid ühes sellega nihkus see tegevus siiski enam ärilisele pinnale. Ka omavalitsuste poolt antud lisalaenud, mis sageli olid tunduvalt suuremad kui riiklikud laenud, hakkasid vähehaaval kuivama kokku. Nii riiklik kui omavalitsuste poolt antud laen oli odavaprotsendiline. 1930. aastaga ei lõppenud siiski omavalitsuste laenu andmine täielikult, vaid püüti ikka toetada sotsiaalselt soovitatavate korterite ehitamist. Nii ehitas Stokholmi linn 1929.—1933. a. rea maju nimetuse all „odavad majad“, milles linn erilise üüride kontrollimise teel püüdis hoida üürid madalatena. Samuti toetas linn 1927. a. alanud massilist üheperekonnamajade ehitamist Stokholmis, mis oli eeskujuks ka teisile linnadele sama majadetüübi elustamisel.

Sellise riikliku ja omavalitsuste tegevuse kõrval õitses siiski ka suuresti eraehitustegevus, puhtspekulatiivsel pinnal. Tõus algas siin pärast üüride tõstmise keelu kaotamist 1923. a. Keelu kestel ehitati 1920. a. kõi-

gis Rootsi linnades kokku ümmarguselt 5000 korterit, kuid 1923. a. ehitati juba 100% rohkem, kuna 1930. a. ehitati juba 20 000 korterit. Ka 1931. a. püsis ehitustegevus sama kõrgel, kuid 1932. a. algas Rootsis ehitustegevuse kriis, mil ehitustegevus langes 10% võrra. Kriis jõudis oma haripunktile 1933. a., mil ehitati kõigest 13 000 korterit. 1934. a. algab juba tõus ja siis ehitati 17 000 korterit. 1935. a. jätkus tõus veelgi õige tunduvalt.

Ehitustegevuse elustumine oli tingitud esiteks üüride kitsenduse kaotamisest 1923. a. ja teiseks rahva jõukuse tõusust, mille tagajärjel rahvas oli suuteline maksma suuremat üüri ja nõustus seda tegema. 1932. ja 1933. a. oli aga suur tööpuudus, mille tulemuseks oli üüride langus ja sellega käis kohe käsi-käes ka ehitustegevuse langus. Vastavad teaduslikud kirjatööd ütlevad, et 1923. ja 1931. a. vahemikus tõusid üürid Rootsi linnades praktiliselt võetud 100% võrra.

Üüride selline suur tõus tõstis aga päevakorraks erilise raskuse sel teel, et kehvemad kihid ja eriti lasterikkad perekonnad, kelle majandus tavaliselt on nõrgemal alusel, ei suutnud omale soetada vajadusekohaseid kortereid. Rootslased armastavad öelda, et rootsi rahvas maksab oma korterid laste mitesoetamise teel. See olund sundis Rootsi riigipäeva võtma 1933. a. vastu seaduse ehitustegevuse elustamiseks, et sellega vähendada tööpuudust ja võimaldada ka kehvematele suuremaid võimalusi korterite suhtes. Linnade sellekohasel ettepanekul määrati 5 000 000 kr. ehituslaenuks, nn. „tertsiaarlaenu“. 1933./34. a. määrati laenuks 4 700 000 kr., 1934./35. a. — 8 000 000 kr. ja 1935./36. a. 5 000 000 kr. Viimase laenu määramisel nähti ette võimalus kasutada seda laenu mitte ainult uute hoonete ehitamiseks, vaid ka vanade hoonete moderniseerimiseks, millega püüti saavutada ühelt poolt ehitustehnilisi, teiselt poolt majanduselisi ja kolmandalt poolt elamute sotsiaalseid paremusi.

1933. a. algas riik aktsiooni nn. *slum'* elamute vastu. Sellekohaste uuringute tule-

mused tõendasid, et suurlinnades elunes väga palju lasterikkaid perekondi selliseis kortereis, mis üldse polnud inimväärilised. Seejuures olid need aga elanikkudega sageli lubamatuseni kuhjatud üle. Seega kannatasid nende elanikud kahekordselt. Uurimusil leiti, et osa selliseis kortereis elunegid oleksid olnud majanduseliselt suutelised tasuma ka parema korteri eest, kuna osa oli sunnitud elunema selliseis kortereis seepärast, et nad polnud suutelised tasuma üüri kallimate ning paremate korterite eest. Seepärast algatati küsimus, toetada eriliste üüriabirahadega kehvemaid lasterikkaid perekondi.

Üldse jõuti otsusele, et Rootsi linnades on 5% väikekortereist ehk 25 000—30 000 korterit elunemiskõlbmatud. Nende korterite sulgemine ei saanud aga tulla küsimusse seepärast, et juba nende kasustamise kestel oli puudus väikekortereist nii suur, et see sundis neis elunema inimesi palju rohkem kui see oleks loomulik nende suuruse järgi. Vastav komisjon, kes uuris asja, toonitas, et ülekuhjatud korteri kahju on suurem kui halva korteri kahju ja seetõttu tuleb esijoones asuda uute väikekorterite soetamisele.

Eriteadlastekomisjoni ettepanekul otsustati seepärast 1935. a. anda riigi oma protsendiga laenu kuni 95% ehituse väärtusest, krundi väärtust mitte arvates, vähemalt 2 toa ja köögiga korterite ehitamiseks kehvematele lasterikkaile perekondadele, kusjuures lasterikkaiks perekondadeks loetakse sellised, kellel on vähemalt kolm last alla 16 aasta vanad. Peale selle pandi ette anda riiklikku abiraha selliseile perekondadele korterite üürimiseks: 3 lapsega perekonnale 30%, 4 lapsega — 40% ja 5 ja rohkem lapsega — 50% aastäüürist. Kehvemate lasterikkaste perekondadele korterite ehitamise soovitas komisjon anda kas omavalitsusile või üldkasulikele ühinguile omavalitsuste toetusel ja järelevalvel.

Seadus nõuab, et sellise laenu abil ehitatavad perekonnakorterid peavad evima vähemalt 2 tuba ja köögi või olema väär-

tuselt neile vastavad. Erandid on lubatud ainult poerumele ja selliste korterite jaoks, mis osutuvad tarvilikuks otstarbekohasema projektimise huves, et kasustada pinda ära täies ulatuses. Seadus nõuab, et selliseil majul peab olema kättesaadav kohane lastemänguväljak ja seal, kus ehitatakse suuremad mitmeperekonnajamad, peavad need olema varustatud eriliste lastemängutubadega.

Filantroopilised ühingud on Rootsi linnade korteriteolundi parandamise alal teinud nii mõndagi, eriti vanemal ajal.

Stokholmis, milles asub 526 027 elanikku, teotseb ümmarguselt 40 mitmesugust filantroopilist ühingut korteriteolundi parandamise alal. Nende ehitustegevus kuulub kaugemasse minevikku, kuna nad praegu peavad ülal rea maju ümmarguselt 58 000 000 kr. hindeväärtusega, mis mahutavad umbes 6900 korterit. Enamus neist kortereist koosnevad 1 toast ja köögist või nn. keedunurgast. Osa selliseist ühinguist on erisihilised, kes soetavad kortereid üksikisikuile. Kui need arvata maha, jääb kümnekond ühingut, kellele kuuluvad umbes pooled mainitud kortereist, umbes 3500 korterit. Elanikud neis majus on peamiselt lasterikkad perekonnad, mistõttu neis eluneb 10 500 elanikku. Osa neist majust on ehitatud juba möödunud sajandi keskel, kuna osa käesoleval sajandil, ulatudes isegi viimase aastakümneni.

Göteborgis, milles asub 258 387 elanikku, evib Robert Dickson'i sihtasutis mitmes linnaosas kokku 52 elumaja 2 300 000 kr. väärtuses. Neis majus on 553 korterit 1 ja 2 toa ja köögiga. Üürid neis majus on kuni 30% madalamad teistest vastava väärtusega kortereist. Emily Dickson'i sihtkapital evib 13 väikest maja 373 000 kr. väärtuses. Iga maja mahutab kas 1, 2 või 4 korterit 1—3 toa, köögi ja rohuaia. Kortereid saavad neis majus ainult sellised perekonnad, kellel on vähemalt 4 alaealist last, ja kui need on kasvanud suureks, tuleb perekonnal lahkuda korterist.

Ingeborg ja Knut Mark'i sihtkapital evib 2 maja 28 korteriga. Olof ja Caroline Wijk'i sihtkapital evib 94 korterit, peamiselt 1 toa ja köögiga. Korteriid on määratud kehvemaile perekondadele. Göteborgi tööliskorterite aktsiaühing evib 89 maja, mis igaüks sisaldavad 3 korterit 1—2 toa ja köögiga. Erilise lepingu alusel omandavad üürilised aja jooksul majad omale. Korteriaktsiaühing „*Framtiden*“ („Tulevik“) evib 6 maja 129 lihtsalt sisustatud korteriga, peamiselt 1—2 toa ja köögiga. Keskükte puudub, veeklosetid on keldris mitme korteri peale ühistena. Üüriliseks võetakse ainult kehvi perekondi. Perekonnad, kelle majandus on tugevnenud, ei või enam eluneda neis majus. Üürid on tunduvalt odavamad tavalisest üürest. Korteriaktsiaühing „*Nutiden*“ („Olevik“) evib 19 maja 444 korteriga. Majad on kolmekordsed, alumine kord kivist, ülemised puust. Peale selle on veel osa selliseid, kelle majus saavad korterit ainult teatud tööstusala teenijaskonnad.

Malmö, 116 348 elanikuga linna filantroopiliste ühingute mõju peetakse siin väikseimaks. Nende poolt ehitatud korterid on määratud ainult kitsamaile ringidele.

O m a v a l i t s u s e d on kas otse või seoses mitmesuguste ehitusühingutega viimasel ajal algatanud nii mõndagi korteriteolundi parandamise alal.

Stokholmi linn hakkas juba 1899. a. ehitama elukortereid oma töölisile. Otustati püstitada 8 elumaja linna töölisile, mis teostati järgmiste aastate jooksul. Alates 1908. a. hakkas linn ehitama aedlinna-suvilaid ja neid müüma. Suvilad olid oma suuruselt väga mitmesugused. 1916.—1919. a. ehtas linn maju sõjaajal võimulepääsnud korteripuuduse pehmemendamiseks. Peale selle ehitati veel hulk ajutisi puuelumaju väikeste korteritega. Hiljem ehtas linn niihästi püsivaid kui ajutisi elamuid kuni 1924. a., mil loodeti, et eraalgatus linna toetusel suudab saada võitu korteripuudusest. Käesoleva sajandi esimese veerandi jooksul ehtas linn üldse ligi 3600 korterit

30 000 000 kr. väärtuses. Neist kortereist aga oli 2300 ajutist korterit, millest osa on hiljem lammutatud. Linna majade elanikest oli $\frac{1}{5}$ linna töölisi. Linna püsivais hoonelis elunevaist isikuist said 28% linnalt hoolekandelist abi, kuna ajutiselt elamuis oli hoolealuseid tervelt 42%.

Peale nende korterite, mis linn ise on ehitanud, on linnal veel 4800 korterit selliseis majus, mis linn on alates 1870. a. omandanud linnaplaani teostamiseks ja tänavate reguleerimiseks. Enamus neist asub vanus majus. Alla 4% neist evis keskkütte ja $\frac{1}{5}$ neist oli puumajus. Neis majus elunes 15 300 elanikku, kellest 19% oli alla 16-aastasi lapsi. 14% elanikest oli allüürnikke. Üürid on väga madalad. $\frac{2}{5}$ korteripidajaist olid sellised, kus perekonnapeaks oli naine. 38% nende majade üüriks said hoolekandelist abi. Peale selle on linnal veel rida ametikortereid, äriruumidega ühendatud kortereid jne. Üldse on linnal 9283 korterit, millest 1595 on 1-toalist, 4660 — 1 toa ja köögiga ja 1736 — 2 toa ja köögiga. Üldse on 6% kogu linna kortereist linna majus. Üüride normeerimisel on aluseks põhimõte, et majad peavad tasuma endid ära ja mitte olema linnale tuluallikaks. Seejuures arvestatakse kõik majad ühiselt. Kallil ajal ehitatud majus antakse korterid välja odavamalt üüriks, kui see oleks loomulik nende omahinna alusel, kuid vanemais majus annavad korterid sedavõrd tulu, et katab kallil ajal ehitatud majade puudujäägi. Üldiselt peetakse linna majus üürid madalamad harilikust turuhinnast. Kõik korterid üüritakse pärast isikute kohta andmete kogumist. Kortereid saamisel linna majus on eesõigus lasterikkail perekondadel ja hoolekandeleise abi saajail. 1 toa ja köögiga korterid ja suuremad üüritatakse ainult perekondadele, kes koosnevad vähemalt kolmest liikmest.

Alates 1924. a. pole linn enam ise otse ehitanud maju, vaid on rakendunud tegevusse eraehitustegevuse elustamisele. Kui suur mõju on olnud linna mitmesuguseil toetusil, nähtub järgnevast tabelist.

Toetusviisid	Kortereid	Ehitiste väärtus 1000 kr.	Määratud abi 1000 kr.
Väikekorteritega elamute sekundaarlaenu tagatisel ilma erilise toetuseta linna poolt 1916—1919	593	5 297	1 863
Kergendusi linna kruntide müümisel 1916—1920	846	14 560	1 351
Tagatis ehituslaenu eest ühes teatud liiki vabastamisega protsentidest või amortisatsioonest 1919—1925	588	12 125	6 033
Krediit ostuhinnaks linna poolt ehitatud ehitiste kohta 1921	4	136	60
Linna tagatis riiklikust ehituslaenufondist saadud laenude eest 1921—1929	3 725	55 680	17 651
Linna sekundaarlaen 1924—1932	7 382	97 524	14 400
Eriline krediit kooperatiivsele ehitusettevõttele 1926 ja 1932	769	8 182	382
Sekundaarlaen ühes kruntide müümisega odavalt tingimusil 1929—1933	4 503	57 245	10 490
Laen väikemajade ehitamiseks 1927—1933	1 410	17 775	10 699
Sekundaarlaen kahele sihtasutisele 1931	363	2 400	750
Kokku	20 183	270 924	63 679

1. jaanuariks 1934 oli neist laenudest ja toetusist veel kustutamata 55 032 kr.

Peale selle on linn veel peaaaktionär aktiühingus „Stokholmi krundiõigusekassa“, mille kaudu on laenutatud 75 000 000 kr., mille läbi on ehitatud kortereid 25 000 tuleasemega omamajus, 7500—üürimajus omavalitsuse aedlinnades. Eraehitustegevuse toetuseks antud krundid ja muud sellised toetused võrduvad üle 10 000 000 krooniga.

Selle tegevuse toetusel on 1916.—1933. a. ehitatud umbes 22 000 korterit, mis sisaldavad ligi 50 000 tuleaset. Kui selle juurde veel arvata umbes 5000 tuleaset, mis on tekkinud juurde linna vahetult ehitusel, on Stokholmi linn vahetult ja kaudselt toetanud umbes 50 000 tuleasemega korteri ehitamist, mis on umbes 29% kogu Stokholmi korteritoodangust ajavahemikus 1916—1933, mil üldse ehitati umbes 188 000 tuleaset.

Stokholmi linn pole teotsenud ainult eraehitustegevuse elustamise alal, vaid on ka püüdnud seda suunata sotsiaalsest vaateko-

hast eriti soovitatavate korteritüüpide tootmiseks, nimelt väikekorterite ehitamisele. Selle all on peamiselt mõeldud kortereid kuni 2 toa ja köögiga, millest enamus on 1 toa ja köögiga. Kuna korteritetüübid viimaseil aastail on mitmeti muutunud, on väikekorterite mõiste piiritlemiseks tubade arvult mindud üle netopindalale, kusjuures väikekorteriks loetakse sellised, mille netopindala ei ületa 75 m². Edasi on linn püüdnud soodustada selliste korterite tootmist, mis antakse üürilisele kasustada kestva kasustamisõiguse alusel, nagu Rootsisis kehtiv korteriomanikuõigus ja kestev kasustamisõigus. Seega on linn eriti toetanud omakodu ja kooperatiivset ehitustegevust. Mõlemal alal on Stockholm linn teinud suuri ja tähtsaid, püsiva väärtusega edusamme.

Üheks tähtsaks teguriks korterite ehitamise alal on olnud Stockholmis ka korteritekooperatiivid, mille algus juba ulatub 1870.—1880. a., kuid sai suuremat hoogu alates 1916. a. Selliseid organisatsioone teotseb Stockholmis üsna mitu. Osa teotseb neist enam-vähem omal jõul, teised, peamiselt viimasel ajal asutatud, on aga väga tihedasti seotud linnaomavalitsusega. Nii evis Stockholm kooperative korteriühing 1. jaanuaril 1934 üldse 1713 korterit. See ühing asutati 1916. a. 1923. a. asutati Stockholmis üüriliste hoiukassa- ja ehitusühing, mis on muutunud eriliseks teguriks korterite tootmisel ja kasustamisel ühenduses omavalitsusega. See organisatsioon on omandanud üleriikliku kuju ja koosneb mitmeastmelisest organisatsioonidevõrgust. Kuna selle osatähtsus on suuremas osas Rootsi linnades väga suur, loodame tulla tagasi selle organisatsiooni ja selle töö tulemuste juurde ühes käesoleva ajakirja järgnevas numbris. Siin olgu vaid möödudes mainitud niipalju, et ühing ehitas ajavahemikus 1924—1934 8020 korterit 17 716 tuleasemega, mis on umbes 10% nende aastate üldisest korteritoodangust. Kinnisvarade hindeväärtus on 107 000 000 kr. $\frac{1}{5}$ kortereist on 1-toalised nn. keedunurgaga, $\frac{1}{3}$ on 1 toa ja köögiga, $\frac{3}{10}$ on 2 toa ja keedunurgaga ja $\frac{1}{10}$ 2 toa

ja keedunurgaga. Keedunurk on selle organisatsiooni erileiutis ja erineb köögist peamiselt suuruselt. See on eluruumist kinnise vaheseinaga eraldatud keedukoht, mis evib väikese pliidi, paar hädapäraseimat kapplauda ja vastavad seinariulid. Osalt on selliseil keedunurkadel eraldi aken ja osalt saavad nad põrandani ulatava uksvaheseina kaudu valguse eluruumist. Pind on neil sageli vaid 5 m² ümber. Kõik, ka väikesed, korterid on varustatud kõigi mugavustega, nagu keskküte, soe vesi, vannituba, tööjõudu säästev köögiseade jne. See organisatsioon on ehitanud riikliku laenu abil maju lasterikkaile perekondadele, mille juurde on ehitatud erilised kollektiivsed lastemänguruumid, kuhu emad võivad, lahkudes kodust, jätta oma lapsed. Selle ühingu majus on ka laste arv tunduvalt suurem kui Stockholmis üldiselt. Üldse loetakse Stockholmis iga perekonna kohta keskmiselt 0,5 last alla 15 aasta vanuse, kuna mainitud ühingu majus oli laste keskmine arv perekonna kohta mõnda liiki majus 0,7, teisis 0,9 ja ühes liigis 1,0. Seejuures oli aga ühingu majus ka osa selliseid kortereid, mis olid nähtud ette ainult kahe inimese jaoks, et hoiduda suure lastehulga kuhjumisest juhtumil, kui erandita kõik korterid oleksid olnud määratud lasterikkaile perekondadele,

Peale ülalmainitud korteriühingute on Stockholmis ligemale 500 mitmesugust väiksemat korteriühingut.

Stockholmi linn on teinud väga palju omakodu-liikumise edendamiseks. Juba 1908. a. asutas linn aedlinna, millel nüüd on tervelt 40 000 elanikku. Krundid on seal väljastatud Rootsisis kehtiva nn. krundiõiguse alusel. 1927. a. sai see tegevus uue tõuke väikemajade ehitamise teel. Linnavolikogu kavatses asutada väikemajade rajooni lihtsamate väikeste majade jaoks, ilma nimetamisväärsete mugavusteta, väikese maalapiga. Tegelikult aga ehitati siiski väiksemad omamajad kõigi moodsate mugavustega. Ehituskulusid püüti suruda alla miinimumini peale linna toetuste veel sel teel, et ehitusmaterjalid telliti ühiselt suurte hinnaalandustega,

samuti ka gaasi- ja veevärgi sisseseadmise tööd. Osalt püüti kulusid vähendada ka sel teel, et kasustati väikemajade tulevaste omanikkude isiklikku tööjõudu. 1934. a. kevadel oli 1861 sellist väikemaja, millest osa oli täiesti valmis ja osa alles ehitamisel. Nüüd aga arvatakse selliste väikemajade arvu tunduvalt üle 2000. Osa selliseist majust on kahekordsed ja sisaldavad 3—4 tuba ja köögi, kuna enamuse viimaseil aastail püstitatud väikemajust sisaldab ühel korral 2 tuba ja köögi. Suurema tüübi majade aastane kulu on 1000 kr. ümber ja vähemal — 800—900 kr. Väikemajad olid esijoonel määratud lasterikkaile perekondadele, et lastel oleks võimalik liikuda vabamalt värskes õhus, oma lihtsal õuel, kuid siiski on laste keskmine arv perekonna kohta aasta-aastalt langenud väga seadusepärase järjekindlusega. 1927. a. oli laste keskmine arv väikemaja kohta 1,5, kuid 1933. a. oli see vaid 0,8. Kui aga arvestada, et Stokholmis on laste üldine arv 0,5 perekonna kohta, siis on väikemajad siiski võrdlemise lasterikkamad üldisest kortereist.

Üks eriline liik kortereid soetati Stokholmis 1929.—1933. a. eriliste odavate korterite näol. Selline vajadus tekkis sellest, et 1927.—1929. a. lammutati 3 aasta jooksul Stokholmis rohkem vanu maju kui eelmise 16 aasta jooksul. Isikud, kes senini olid elunenud vanus majus, mille korterid olid tunduvalt odavamad uute majade moodsaist kortereist, ei leidnud omale enam vabu kortereid odavaist vanust majust ja polnud ka suutelised pidama kortereid uusis majus, kus üürid olid tunduvalt kallimad. Seetõttu olid paljud sunnitud paluma hoolekandelist abi. Seepärast otsustas linnavolikogu detsembris 1929 anda filantroopilisile ühinguile hinnata krunte ja erasikuile poole hinnaga, tingimusel, et nad ehitavad majad, millesse võetakse üürilisi ainult linna poolt määratud isikuist ja et üürid peetakse vastavalt madalamad. Need tingimused kanti krundi kinnistamisel otse kinnistusraamatusse. Sellel alusel ehitati 1929.—1933. a. 90 odavate korteritega maja üle 5000 korteriga, mis sisaldasid

10 000 tuleaset ja moodustasid seega umbes $\frac{1}{4}$ nende aastate korterite üldtoodangust. $\frac{3}{4}$ neist kortereist olid väikseimat liiki, 1 tuba ja köök ja 1 tuba ja keedunurk. Selliste korterite soetamises on linn kulutanud, võrreldes turuhinnaga, 5 000 000—6 000 000 kr., kuid arvates linna omahinna järgi, 3 500 000 kr. Selle eest on linnas ligemal 17 000 elanikku saanud kortereid, mille üürid on 30—50% madalamad harilikust turuhinnast. Selliste hoonete püstitamisele tegi lõpu see, et vastavad ettepanekud kruntide võõrandamiseks neil tingimusil ei saanud volikogus enam tarvilikku häälteenamust.

Göteborgi linn otsustas 1915. a. maailmasõjast tingitud korteripuuduse pehendamiseks asuda ehitama kortereid. Selle otsuse teostamiseks ehitati 10 kahekordset puumaja 600 000 kr. väärtuses, mis sisaldasid 167 korterit. Ka järgmisel aastail ehitati veel lihtsaid puumaju, peamiselt 1-toaliste korteritega või 1 toa ja keedunurgaga. 1917.—1920. a. ehitati selliseid barakke 544 ühetoalise korteriga 2 900 000 kr. väärtuses. 1933. a. elunes neis 3108 elanikku, kellest 1056 olid alla 15-aastased lapsed. Iga sellise ühetoalise korteri kohta tuli 2,66—2,90 elanikku, nii et need olid kuhjatud üle.

1918. a. hakkas linn ehitama juba püsivaid elamuid ja 1921. a. ka omakoduhoneid. Kuna osa ajutisi barakke lammutati järk-järgult, oli vajadus nende asemele soetada uusi kortereid. 1925.—1933. a. ehitas Göteborgi linn ja müüs edasi 91 maja, millest 39 olid suured üürimajad ja 52 omakodu. Suured üürimajad osteti korteriteühingute poolt. Sel teel soetati juurde 674 korterit. Linna oma kasustamisel on samas ajavahemikus ehitatud maju, milles linn ise üüritab kortereid, 85 maja, millest 71 on suured nn. üürikasarmud. Need sisaldavad 2681 korterit. Kogu selle aja jooksul on kokku ehitatud juurde 3355 elukorterit. Seega on Göteborgi linn korterite ehitamise alal suhteliselt teinud rohkem kui Stockholm,

Eraehitustegevuse elustamise alal on aga Göteborgi linn teinud vähem kui näiteks Stockholm. 1915.—1932. a. antud sihtkapitale, korteriühinguile ja teisile selliseile organisatsioonile 800 000 kr. toetustena ilma tagasimaksukohustuseta ehituskruuntide näol ja 500 000 kr. puhasrahas toetussummadena. Peale selle on üksikuile ehitajaile antud toetusi samal näol vastavalt 100 000 ja 300 000 kr. Seeläbi on soetatud juurde 2416 korterit. Tagasimaksukohustusega laene on linn andnud sama aja kestel 14 000 000 kr. ja on garantiidega vahendanud riiklikku laenu 6 000 000 kr. Üldse on linn korterite ehitamise alal kulutanud 50 000 000 kr. ümber, mille abil on soetatud juurde umbes 16 000 väikekorterit umbes 60 000 elaniku jaoks. 1934. a. ehitati linna toetusel 175 väikemaja, mis sisaldasid igaüks 3—4 tuba ja köögi, kuna peale selle oli veel teoksil 70 sellise maja püstitamine. Osa neist olid ühe-, teised kahekordsed. Majad antakse kasustajaile omandiõiguse alusel, mitte nn. krundiõiguse alusel, nagu seda teeb Stockholmi linn.

Kooperatiivsete ehitusühingute tegevus Göteborgis ulatub tagasi juba 1872. a. 1924.—1933. a. ehitati kooperatiivsel teel Göteborgis 1300 korterit. Ka siin on elujõulisem üüriliste hoiukassa- ja ehitusühing, kes algas oma tegevust 1926. a. ja 1934. a. oktoobris evis 13 000 000 kr. väärtuses kinnisvarasid, mis mahutasid 1291 korterit 1—3 toa ja köögiga, varustatud vann- või duširuumi ja teiste moodsate mugavustega.

Malmö linna tüüpiliseks kortereiks on omakoduhooned. Hoolimata elanikkude korduvast massilisest juurdevoolust linna, pole linn siiski varemil ajal kunagi tundnud puudust kortereist ja nende soetamine oli rahuga jäetud eraalgatuse asjaks. 1917. a. andis aga korteripuudus ka siin end teravasti tunda ja sundis linna hakkama kortereid ehitama riiklikul toetusel. Algul ehitati sellised majad ajutiste puuehitistena, kuid aeg-ajalt hakati neid asendama püsivate hoonetega. 1924.—1930. a. soetati juurde juba 246 korterit püsivais majus. 1927. ja 1930. a.

ehitas linn kaks elumaja 38 korteriga, igaüks 1 toa ja köögiga. Need olid määratud kodutuile ja üüritati hoolekandepuhatuse kaudu 6-kroonise nädaläüri eest. Üldse on linna ehitustegevuse kaudu 1917.—1933. a. soetatud juurde 1063 korterit, enamuses 1 ja 2 tuba ja köök. Need maksusid 9 500 000 kr., arvestamata krundi väärtust 600 000 kr. Linna poolt ehitatud majust on 100 korteri ümber hiljem võõrandatud korteriühinguile.

Peale otsese vahetu ehitustegevuse on linn toetanud ehitustegevust madala hinnaga kruntide müümise teel. Sel teel on soetatud 100 reamaja, harilikult kahekordsed, igaüks ühe korteriga, milline koosneb 2—3 toast ja köögist.

Eraehitustegevuse elustamiseks on linn vahendanud riiklikke ehituslaene ja andnud laene 1916. a. asutatud linna omakodulaenufondist. Mainitud fondi põhimääruse järgi võib rahanduskamber anda selliseile isikuile, kellele on linna poolt krunt müüdnud või antud krundiõiguse alusel, anda laenu kuni 85% ehitise või kinnisvara väärtusest sellise protsendiga, mis vastab umbes linna oma protsendile. 1921.—1933. a. on sellest fondist antud laene 735 ehitise püstitamiseks, millest 4 on üürimaja, 672 omakodu ja 57 kooperatiivset korteriühingut. Ehitiste üldväärtus on arvatud 33 022 kr. ja laenu on antud 8622 kr.

Omakodu ehitamiste teel on soetatud 1100 korterit, millest suurem osa on ehitatud eraalgatusel vabalt, eraisikute omal krundil, kuid eriti viimasel ajal on siiski kaunis palju ehitatud nn. krundiõiguse alusel ehitusühingud, kes on püstitanud 1400 korterit. 1926.—1932. a. moodustati Malmö tervelt 71 korteriühingut kokku 2423 liikmega. Suurema osa ühingute tegevust on linn toetanud, sageli mitte ainult odavate kruntide müümise ja laenuandmisega, vaid sageli on linn ka omandanud osatähti. Kooperatiivseis elumajus on 2498 korterit, millest 1071 1 toa ja köögiga, 1022 — 2 toa ja köögiga, 313 — 3 toa ja köögiga ja 92 üle selle suuruse. Korteri kooperatiivest on suurim

üüriliste hoiukassa- ja ehitusühing, kes evib Malmös 16 elumaja 692 korteriga, kuna veel on päevakorral majade püstitamisi. Koooperatiivseis elumajus on korterite aastane kulu 15—17 kr. m², kuna üldisel üüriturul moodsad väikekorterid maksuvad 18—20 kr. m². 1934. a. andis linn kuuele ehitusettevõttele linnas laenuna 500 000 kr. Üldiselt peetakse korteriteolundit Malmös, võrreldes teiste suuremate linnadega, kaunis heaks, kuna seal ka kehvemad perekonnad elune-

vad tavaliselt 2 toa ja köögiga kortereis, kuid siiski on korterite hulgas mõni sada selliseid, mis korteriinspeksiooni poolt on tunnustatud kõlbmatuks, milles aga siiski elunetakse.

Linna poolt toimetati mõne saja vanema maja järelevaatust, sihiga, et elunemiskõlbmatud majad lammutataks ja nende asemele püstitataks uued majad moodsate väikekorteritega, mida üüritataks linna vahendusel kehvemaile lasterikkaile perekondadele.

(Järgneb.)

Elektri tootmise probleeme.

Majandusteadlane O. Treier.

Praegusaja majanduses evib silmapaistva koha nn. „üldsuse teenimine“, inglise „*public utilities*“, saksa *öffentliche Dienstleistungen*“. Nende sõnalühendite all mõistetakse kõiki neid majandusharusid, mis haaravad üldsuse huve, rahuldades laiut masse oma toodanguga. Nende majandusharude hulka kuuluvad elektriga, gaasiga ja veega varustamine kui ka liiklemisprobleemide lahendamine. Kõik need käitised on akumulieeritud suurte kapitalidega ja nende kapitalide tasuvuse aluseks on haarata oma tarvitajate ringi laiut masse.

Jälgides nende majandusharude arengut, näeme suurt võistlust käitisevormi ümber. Erakapitali huves oli saada enda kätte neid „üldsuse teenimise“ asutisi, et võiks laiude masside varustamisega kindlustada endale kasutoovaid ressursse. Pikapeale teostus aga kirjeldatud aladel ettevõtete ühinemine, milleks sundis peamiselt tehnika areng ja tarvituse tõus. Neil aladel teotseb aga suures enamuses praegu omavalitsuste või riigi ettevõtteid. See on seletatav kirjeldatud alade erilise joonega: sotsiaalpoliitilise huviga, kuna siin on tegemist kõigi kogukonna või linna elanikkude tarviduste rahuldamisega. Põhjenduseks on siin veel asjaolud, et eraalgatuse teotsemist tahetakse vältida neis tähtsais majandusalades ka seepärast, et erakapitalide teotsemine ei

oleks võib-olla alati elanikkude huves, kui ka seetõttu, et rakendatud alad peaksid olema arendatud välja niivõrd kindlasti ja võimsasti, et nad alati saaksid rahuldada tarvitajaskonna pidevalt kasvavaid nõudeid, mida pidurdatud ressursside vähesus eraalgatusel alati ei võimalda.

Eraettevõtlikkuse kaitseks tuuakse aga alati ette väiteid, et linnade või kogukondade asetamine monopoliseisundisse neis majandusharudes polevat sünnis seetõttu, et vaba majandusliku tegevuse puududes on lülitatud välja tähtis tegur, s. o. vaba võistlus, mis on turuhinna reguleerijaks. Peale selle toonitatakse veel ettevõtete paindumatust ja raskepärast juhtimises, bürokraatlikku aparati ja suuri fiskaalhuve, mis pidurdavat vastavate alade arengut, kui need ettevõtted on linnade või kogukondade omad. Neid eraettevõtlikkuse vastuväiteid on mõnelgi pool arvestatud ja seetõttu on ettevõtte vorm arendatud välja selliselt, et ka erakapital oleks esindatud kommunaal-ettevõtteis. Nii näeme omapärast vormi Ameerikas „*Customer-Ownership*“-organisatsiooni — kus püütakse iga tarvitajat teha ka varustava elektrijaama aktsionäriks. Omapärast vormi taotleb ka Saksamaa nn. „*Gemischtwirtschaftliche Unternehmung*“ kus üks osa põhikapitalist on jaotatud eraaktsionäride vahel. Nende võtetega tehakse tar-

vitaja ise ka neil aladel omanikuks, olgugi vähemal määral kui pärisomanik — kommunaalasutis ise (vrd. Eesti Panga struktuur). Ometigi on see tuntud tõde, et seega saavutatakse üldsuse head tahet olla kaasaaitajaks nende ettevõtete arengus ja vastastikkune hea või parem suhtumine on kindlustatud. Ameeriklaste tõde „*Good will has a cash value not less important*“ („Hea tahe pole sugugi vähema tähtsusega kui sularaha“) on kehtiv igalpool, eriti „üldsuse teenimise“ aladel ja seda peaks täheleandama ka meie oludes.

Ülaltähendatud „üldsuse teenimise“ aladest on elektri tootmine tähtsamaid küsimusi maailmamajanduses. Elektri tootmise tähtsus peitub eriti selles, et elektrit võib sobivalt rakendada igal alal, mis haaravad inimest tema eluvormes. Praegune elustandard pole mõeldav arvestamata elektri rakendust. Praegu kasvab veel järjekindlasti nende alade arv, kus elekter leiab rakendust, ühtlasi kasvab aasta-aastalt ka elektri toodang. Toonitades elektri tähtsust, võib märkida, et riikide käitistoodangu arenemise vaatlusel on sageli kriteeriumi aluseks riigi elektrifitseerimise seisund ja tarvitatud kilovatttundide arv. Meilgi Eestis, vaatamata lühikesele arenemisajale, on elektrit rakendatud õige laiusse aladesse. Peale tavalise rakendamise valgustamiseks ja masinate käivitamiseks tarvitatakse elektrit reklaamiks, kodumajanduses, arstiteaduses, foto- ja filmitööstuses, liiklemises, isegi kirikus ja sõjatehnikas jne.

Statistilised arvud näitavad, et arvatud välja majanduse kriisiaastad, tõuseb elektritoodang igalpool jõudsasti. 1925.—1928. aastani kasvas maailmatoodang 185 600 000 000 kWh-lt 255 600 000 000 kWh-le, s. o. 37,0%. Üksikute suuremate riikide toodang kasvas sel ajavahemikul järgmiselt: Põhja-Ameerika Ühendriikide 38,0%, Saksamaa 37,5%, Itaalia 36,0%, Suur-Britannia 27,0% võrra.

Elektri tootmine baseerub kas veejõujaamul või soojuselektrijaamul — sõltudes vastava maa looduslikust struktuurist. Kos-

kede rohkuse kasutamise näitena elektri tootmisel võiks tuua meie vennasrahva maa — Soome. Ajakirja „*Voima ja Valo*“ nr. 3 — 1936 andmeil kasustati selleks 1935. a. 149 suuremat ja vähemat koske. Nii oli „*Imatran Voima O./Y.*“, kes kasustas Imatra koske, toodang 1935. a. 585 000 000 kWh, „*Abborrfors O./Y.*“, kes kasustas Ahvenkoske, toodang 106 000 000 kWh, „*Nokia O./Y.*“ kes kasustas Emäkoske, toodang 141 000 000 kWh, „*Karhula O./Y.*“, kes kasustas Korkeakoske, toodang 56 000 000 kWh, „*Porin Voima O./Y.*“, kes kasustas Äetsenkoske, Peevolankoske ja Meskalankoske, toodang 50 000 000 kWh.

Soojusjõujaamus tarvitatakse kütteeneks mitmeid materjale, nagu kivisütt, pruunsütt, õlisid, turvast, põlevkivi jne.

Võrreldes tarvitatud kilovatttundide umbkaudset arvu iga elaniku kohta, näeme, et see on Norras 3000 kWh, Kanadas 1815 kWh, Helveetsias 1317 kWh, Põhja-Ameerika Ühendriikides 942 kWh, Saksamaal 480 kWh, Suur-Britannias 337 kWh, Balkani riikides 20—50 kWh, Eestis (1935. a.) 90 kWh.

Põllumajanduses tarvitati iga hektaari kohta elektrit Kalifornias 240 kWh, Rootsis 50 kWh, Taanis 50 kWh, Belgias 30 kWh, Hollandis 30 kWh, Prantsusmaal 30 kWh.

Nii lahkuminevate andmete võrdlusel tuleb muidugi arvestada riikide erinevaid looduslikke eeldusi, nagu rohkete maapõuevarade või veejõu kasutamise võimalused jne.

Vaadatuna riigi majanduspoliitilisest vaatevinklist, võib riikide varustamist elektriga eristada laiaulatuseliseks (ehk keskses) ja kitsapiiriliseks. Esimesel juhtumil varustatakse tarvitajaid elektriga võimsate, ülemaajõujaamade ehk tsentraaljõujaamade kaudu, teisel — kohalikkude jõujaamade kaudu. Esimeste olemus on põhjendatud ratsionaalse varustamise sihi juures looduslikkude eelduste kasustamisega, kas veejõu või kütteenete küllaldaste tagavarade

juures. On kindel, et ülemaajõujaama korral on tagatud majanduslikele kalkulatsioonidele rajatud tootmisprobleemi lahendus. Saavutatakse elektriinna odavus, mis on tingitud kulude suurest säästust ühe jaama olulusel paljude jaamade asemel. Tsentraaljõujaamad, sõltudes nende otstarbekohasest asukohast riigis, võivad olla väga ratsionaalsed elektriiga varustamisel, kuna tehniline areng sammub kontsentreerimisteed. Ometi on meie oludes ka siin „suur äga“. Pidur peitub siin poliitilises kaalutluses sõja puhuks, mistõttu vähesed riigid julgevad riskida nende kavade teostamisega. Arvatavasti seesama tegur on mänginud otsustavat osa ka meie oludes. Vastasel korral ei tarvitseks imestuda, et ka meie põlevkivitööstuse rajoonis oleks võinud leiduda üks ja ainuke ülemaajõujaam. Ilma poliitiliste piduriteta oleks praktiliselt lahendatav isegi Euroopa elektriiga keskvarustamine peamiselt Skandinaavia koskede veejõu rakenduse teel. Tuleb meenutada, et näiteks Norra veejõust on rakendatud töö seini ainult 15% ja Rootsi veejõust — 22%.

Igatahes võiks loota, et elektriiga keskvarustamisel pole kaugeltki veel öeldud viimane sõna ja võib-olla parem lahendus peitub ühe elektriijaama asemel kahe, kolme või nelja jaama ehitamises, kusjuures kõik jaamad on üksteisele ka reserviks.

Elektriküsimuste hulgas on laiemale kihitidele põnevaimaks küsimuseks hinnapoliitika ehk elektritariifide probleem. On palja umbusku, teadmatust ja ebaõigeid eelarvamusi laias tarvitajaskonnas selle küsimuse arutlemisel. Kaasa mõjuvad kahtlustusiks enamasti elektriijaamade monopolne struktuur ja hindade mitmekesisus. Arvatakse olevat ülekohtune see viis, et üks makstab sama kauba eest rohkem kui teine (vrd. tööstustariif ja valgustustariif). Selle „käärivahe“-probleemi ja üldiselt hinnapoliitika küsimuse selgitamisel oleks elektriijaamul endil teha veel palju selgitustööd. Eriti on öeldu kehtiv Eesti oludes, kus peetakse lähema selgitustöö vajadust üleliigseks ega osata hinnata küllalt tähtsaks tarvitajakon-

na ülalnimetatud „good will“ („head taht“). Seetõttu leidub meie oludes ka nurinat ja umbusku nende küsimuste kohta väga laialt.

Tähendagem, et lähenedes hinnaküsimusele, olgu kriipsutatud alla teadlik süvenemine ja teaduslik analüüs. Ilma selleta võib kergesti jätta arvestamata neid tegureid, mis hinna kujunemisel mängivad suurt osa. Neist tegureist võiks nimetada:

1. Kapitalide hülgaslikku suurus, mis tuleb investeerida elektriijaamade jõumasinasse nende soetamisel ja reservi kindlustamisel.
2. Investeeritud kapitali suurus, mis on mahutatud kaablivõrgu soetamiseks.
3. Elektriijaama tippkurvi teotsemist õige lühikesel ajavahemikul.
4. Suuri elektrikadusid elektrijuhtmeis ja transformaatoreis jne.

Nende küsimuste illustreerimiseks võib esitada värske juhtumi meie oludest. Tallinna Linna Elektriijaamale lubati äsja Linnavolikogu poolt soetada uus jõumasin 10 000 kW võimega. See ühes seadmetega maksab kaugelt üle 500 000 kr. Tarvidus selle masina järele on väga suur, kuna praegu jõujaama tippkoormatus on üle 6000 kW, reservi jääb ainult veel pool nimetatud võimest. Tartu Linna Elektriijaam on selles mõttes paremas seisundis. Läänud aastal oli elektriijaama võime 5550 kW, kuna tegelik tippkoormatus ulatus 2125 kW-ni.

Suurt kapitali akumuleerimist nõuab ka kaablivõrk. Näiteks Tallinna Linna Elektriijaamas oli kaablivõrku mahutatud kapitali 1. aprillil 1936 2 500 000 kr. kaablivõrgu üldpikkuse 258,4 km¹) juures. Tartus on kaablite pikkus jõujaama Ulilas asumise tõttu veelgi suurem — 363,9 km.

Õige suured on elektriijaamade lisakulud, arvestades tippkoormatuse lühikest kestust. Andmed näitavad, et Tallinna Linna Elektriijaam tootis 1935./36. a.

¹) Andmed Tallinna ja Tartu linna elektriijaama kohta on esitatud vastavaist aastaaruandest.

18 250 000 kWh, kusjuures tippkoormatus oli 5500 kW. Alalise koormatuse 5500 kW juures oleks elektriyaam töötanud ainult 3318 tundi, s. o. umbes neli ja pool kuud ehk 38% kogu aastast, mil ajal tegelikult töötas. Tartu Linna Elektriyaam tootis samal ajavahemikul 6 500 000 kWh ja tippkoormatus oli 2125 kW. Töötades alaliselt selle koormatuse juures, oleks tarvis kulutada tootmiseks aega ainult 3063 tundi, s. o. 4,3 kuud ehk 36% kogu aastast. Nii näeme, et jõujaama koormatus on tingimata olnud kõikum, sest mõlemad jaamad on olnud tööl tegelikult kogu aasta — 8760 tundi. See elektriyaamule omane tarvilik kindel valmisolek igal ajal, ilma ette teatamata, tarviduse rahuldamiseks on õige kulukas investeerimiste, amortisatsiooni ja töökulude näol. Peale selle tuleb arvestada, et elekter oma iseloomult läheb suuresti lahku harilikust kaubast seetõttu, et kauba tootmine ja tarvitamine toimub ikka samal ajamomendil. Seetõttu pole võimalik toota lattu.

Mis puutub elektrikadudesse, siis on teada, et mitte kõike seda kaupa, mida toodetakse, ei saa tarvitada ega müüa, vaid kadudeks tuleb arvestada umbes 15%. Läänud eelarveaastal oli Tallinna Linna Elektriyaamal vastav arv 10,15%, Tartu Linna Elektriyaamal — 14%. Selle protsendi alla viimiseks võetakse ette järjekindlasti tehnilisi täiendusi.

Kõik nimetatud tegurid avaldavad otsest mõju omahinna kujunemisele, mis on seega teissugune teiste kaupade omast. Omahinna kalkulatsioonid on aga igalpool põhialuseks elektritariifele, olgugi et siis tuleb veel arvestada seda väärtuse tähtsust, mida elekter evib teatud tarvituse juures ehk kui tähtsa töö jaoks on elektrit rakendatud. Seda majanduslikku põhialust tõstavad esile mitmed teadlased, nagu prof. van Cauwenberghe, dr. Kirchhoff jt.

Seetõttu on loomulik, et paratamatult on tarvitusel ühe ja sama kauba kohta eritariifid. Sõltudes omahinnast, peab näiteks alandama hinda 1) kõrgepingeelektri müügi korral, 2) suurte kvantumite tarvitamise

korral, 3) korrapärasema tarvituse korral (elektriyaam saab rakendada end juba ette suurema osa tööstuste, liiklemisvahendite (tramm) tarvitamisel jne.; just sel põhjusel saab ka tööstuselektrit müüa odavamalt kui valgustuselektrit), 4) sel ajal, kui elektriyaam on minimaalselt koormatud (sellesse kategooriasse kuuluvad öine elektritarvitus, majapidamiselektri tarvitus jne.).

Kõigi nende küsimuste selgitamise korral kaoksid ka põhjendamatud etteheited röövpoliitikast, eriti sel korral, kui väidetakse, et toodetud elektri kW maksub endal ainult 3 senti, kuid selle eest võetakse mitu korda rohkem hinda. Siis ei saaks opereerida enam nii lihtlabaste eksiarvamustega.

Elektriyaamade endi seisukohalt on tariifipoliitika rakendus äärmiselt tähtis. Õige tariifipoliitika peaks aitama kaasa koormatuse muutmisel ühtlasemaks ja korrapärasemaks, kusjuures elektriyaama ideaalne koormatusgraafik kujutaks endast sirgjoont 24 tunni kestel. Uurimusile selles suunas pühendavad elektriyaamad igalpool palju aega ja energiat. Illustreerimiseks võiks tuua näitena selle veejõul töötava Helveetia elektriyaama, kes üüritades oma tarvitajaile väga odava hinnaga veesoendajaid (boilereid), suutis tõsta öist elektritarvitusust niivõrd, et see isegi ületas endise õhtuse tippkoormatuse. Seega oli õnnestunud tunduvalt pikendada tippkoormatuse kestust ja ühtlustada koormatusgraafikut. Hiljemtehtud kalkulatsioonide najal leiutati veel seda, et kui need boilerid oleksid kinnitud igale tarvitajale, oleks tulu sellest tehingust olnud ikkagi kaunis suur.

Täiesti ärilistest kaalutlustest on lähtunud ka Riia linna elektriyaamas. Seal on organiseeritud suurejooneline majapidamiselektriaparatuuride müük mitmeaastase järeelmaksuga. (Järeelmaksu kasseeritakse üheskoos elektriarvega.) Seetõttu on tõusnud kõrgele eriti majapidamiselektri müük.

Mis puutub suurisse teenimisvõimalusisse, siis üldiselt pole see eriti suur, arvestades investeeritud kapitale ja varanduse vää-

tust. Selle küsimuse selgitamisele Eesti oludes tuleme hiljem veel tagasi.

Omaette probleem on elektriijaamade organisatsiooni sisemise ja välimise (abonentidega asjaajamise laad. See küsimus on ka suure tähtsusega, sest see puudutab pea kogu linna või kogukonna elanikkonda kui elektriijaama tarvitajaskonda. On arusaadav, et elektriijaamade tehnilise külje arenemisega peaks käima kaasas ka mitte vähema tähtsusega asjaajamise ratsionaalne areng. Ka siin peaks punase niidina käima läbi asutise soliidisusele vastav nn. asjaajamise ajakohane soliidisus. Alljärgnevalt olgu märgitud mõned avaldusvormid asjaajamises.

Asjaajamise koht, peakontor, asugu kesklinnas kõigile kättesaadavas kohas. Pole sugugi tähtis, et peakontor peaks asuma vabriku juures, mis peab asuma muidugi linna serval. Liikudes välismaal, näeb igalpool soliidisuselt eeskujulikke hooneid, mis on rakendatud peakontoriks, kus asuvad peale direktsiooniruumide installatsioonibüroo, inkasso, kassa, raamatupidamis- ja teised jaoskonnad. Võrreldes pankade ruumidega, peaksid elektriijaamul need olema veelgi esinduslikumad, arvestades elektriijaama tähtsust ja klientide rohkust. Tallinna olud selles mõttes jätavad väga palju soovida, on isegi halvemad teiste linnade omadest.

Asjaajamise kord olgu ratsionaliseeritud. Selle all mõistetakse tehniliselt viimisteldud, kuid abonendi seisukohalt võimalikult väikest tüli tekitavat ja kiiret asjaajamist oma mitmesuguseis vormes, nagu elektri avamisel, arvete õiendamisel, elektritarvituse lõpetamisel jne. Endastmõistetavalt peab ametnikkude käitumine asjaajamise juures olema laitmatult korrektne. Asjaajajate, s. o. ametnikkude keskmine tase talalise kiire tempo juures peab ulatuma üle keskmise. Nad peaksid saama erilise ettevalmistuse ja evima küllaldast intelligentsi. Ametnikkude endi huvi töö edukuse, vastustuse ja täpsuse saavutamiseks võiks tõsta kogu maailma tööstus-äriliste ettevõtete

eeskujul gratifikatsioonide andmise näol (mujal enamasti umbes 5—10% piires). Seega sisendatakse ametnikule tema töö tähtsust puhaskasu saavutamisel. Eesti oludes peab mainima suuri koostisi, mille töö kiirus, täpsus ja taiplikkus võiksid vastava ettevalmistuse juures veel julgesti tõusta kui mitte kahekordistuda. See on seletatav sellega, et erilist valikut pole tehtud, vaid elektriijaama ametnikku peetakse üheväärses keskmise linnaametnikuga. Vist seetõttu pole ka palkade tase kõrge. Elektriijaamade kui tööstus-äriliste ettevõtete asjaajamise ratsionaalsuse seisukohalt on tähtis ka kulude sääst. Seda saavutatakse vähem, kuid kvalifitseeritud koostise juures, makstes kõrgemat töötasu ja võttes tarvitusele ka ajakohaseid masinaid raamatupidamise kui ka inkasso alal.

Eriküsimusel elektritarvitamise juures on veel tagatiste võtmine elektriarvete korraliku tasumise kindlustuseks, elektriarvete maksutähtpäeva ja nn. „kindla sissenõudmiskorra“ küsimused.

Tagatiste küsimus on lahendatud üldiselt väga lahkuminevalt.

On elektriijaamu, nagu Stokholmis, kus ei võeta elukortereilt üldse tagatist; äridelt ja tööstusilt võetakse tagatist, ja rahaliste tagatiste pealt makstakse protsente.

Kopenhaagen ja Helsingi annavad aga teissugust eeskujut. Siin on seatud ülalnimetatud kindlustamine kindlustusseltsi ülesandeks. Elektritarvitaja maksab nõutavast tagatisest 5—15% ühekordse preemia kindlustusseltsi arvele elektriijaama kontoris. Nimetatud preemia saamisega võtab kindlustusselts vastutuse abonendi eest arvete mittetasumisel teatud summa piires endale, saades endale ka nõudeõiguse abonendi vastu.

Elektriarvete tähtpäev on üldiselt lühike, umbes kolmest päevast kahe nädalani. Arve tähtajast sõltuvad tagatised. Arve lühiaegne maksutähtaeg on aga tingitud sellest, et kaup (elekter) on ammugi tarvitatud ära, viibib ainult arve esitamine. Tarvis on ka kiiresti saada kätte võlguelevad summad

tarvitatud elektri eest, sest kõik tootmisega seoses olevad kulud on juba tehtud kaua aja eest enne arve esitamist. Kuna aga on tegemist igalpool rohkearvulise tarvitajatehulgaga, siis on paratamatult läbi viidud kindel kord arvete sissenõudmise alal suuremate võlasummade vältimiseks, mis seisab selles, et mittemaksmisel abonent lülitatakse elektrivõrgust ajutiselt välja. Asjatu nurina vältimiseks saadetakse mõnes elektri jaamas lühema tähtaja puhul abonentidele veel erilised hoiatused posti kaudu. Selle probleemi juures kerkib üles veel maksmise

hõlbustamise küsimus. Maksmisraskus kerkib üles siis, kui abonent oma töö tõttu ei saa tulla päeval harilikel töötundidel töötavasse maksukohta. Soodustamiseks praktiseeritakse siingi mitmesuguseid võimalusi. Üks tee asja lahendamiseks oleks meie oludes kokkulepe elektri jaama ja Postivalitsuse vahel, et margimüügi- või telegraafikassades oleks võimaldatud ka elektriarvete maksmine. Sel puhul toimuks viimaste õiendamine hilja õhtuni ja oleks vastu tulnud neile, kes selleks päeval ei saa aega.

(Järgneb.)

Eesti linnategelaste õppematk Soome.*)

A. Maramaa,

Viljandi linnapea.

(Järg.)

Mikkeli jõuti õhtupoolikul. Mikkeli on väike linn 10 000 elanikkuga.

Saabunud sinna, sõidutati Eesti linnategelased omnibusega Mikkeli veetorni, mis asub linna kõrgeimal tipul, kaljumäe otsas. Seal on lastud kaks järest korraga. Veetorn on ühtlasi ka vaatetorn. Tuleb tähendada, et igas Soome linnas on oma vaatetorn. Sest milline turist, milline matkaja ei soovi vaadata linna eelkõige linnulennult.

Mikkeli veetorn on 50 m kõrge. Linn ja ümbrus oli kui peopesal. Ümberringi on metsad ja ikka vaid metsad. Ainult paaris kohas paistis lapike põldu ja üksikuid hooneid. Vaadates Mikkeli tornist, jõuab otsusele, et Soome on metsade maa.

Tornist vaadatuna paistis Mikkeli olevat ilus linn — palju rohelist hoonete vahel, linna all muidugi järv. Ei näinud Soomes ühtegi linna, kus polnud järve. Vist polegi Soomes sellist linna.

Mikkeli on heakorralt Jyväskyläst taga. Ei puutunud Mikkelis silma ühtegi parkettkivisillutisega tänavat — igal pool muna-kivisillutis.

Väga meeldiv on Mikkeli staadion. See asub kesk linna. On ehitatud ühe väikese

kuivakslastud järvekese põhja. Ilus loomulik amfiteater ja hästi korras, nagu kõik staadionid, mis Soomes nähti.

Üheks Soome linnade iseäralduseks on see, et nad pole väga tihedasti hoonestatud. Nii oli Mikkelis kesklinnas staadioni kõrval ilus ja avar park. Õhku, valgust, puhtust, rohelist pinda olgu ka kesklinnas.

Mikkeli algkoolil, mida näidati, on ilusad ja ajakohased ruumid, mis on saavutatud juurdeehituse teel vanale koolimajale. Kõigi tähelepanu äratas kooli duširuum. Õpilased lähevad läbi kitsa klaasseintega ruumi, kust vett purskab igast küljest. Vett võib anda kuni + 38°C. Õpetaja seisab ventiilide juures klaasseina taga ja reguleerib: laseb kuumemat või külmemat, kõvema või nõrgema surve all.

Mikkeli rahvamaja — linna hoone — on ehitatud pitsimajaga ühise katuse alla. Rahvamajas on üksainus saal kõrvalruumidega. Koridorid, trepikojad, trepid on kaetud kummiparketiga, mispärast käimisel ei kuuldu vähimatki müra.

Mikkelis on kaks mahukat turuhoonet, uuemas asub ka külmutushoone. Turuhooned annavad linnale head tulu üüride näol.

*) Vt. „Linnad ja Alevid“ nr. 6/IX — 1936.

Olgugi et Mikkelis on vana linn, on tema planeerimisel siiski osatud kesklinna, turu ümbrusse, jätta nii palju ruumi, et on osutunud võimalikuks ehitada avar omnibusjaam platvormiga, mis mahutab 12 omnibust.

Viimasena Mikkelis vaadati raekoda. Vaadates raekoda väljast, jäi arusaamatuks, milleks vajab väike linn nii suurt raekoda, nagu oli Mikkelis. See aga selgus peagi. Raekoja II korral on volikogusaal ühes kõrvalruumidega, isegi rühmade toad on olemas. Vastastiivas on linnakohtu ruumid. All ühes tiivas olid linnavalitsuse ametiruumid, teises — rahvaraamatukogu. Vaata ja imesta, mida üks väike linn võib enesele kõik lubada!

Pole liialdus, kui öelda, et Helsingi järrele olid toredaimad volikoguruumid Mikkelis. Sõna tõsisel mõttes parlamendiruumid!

Neljapäeva, 10. septembri hommikul, kell 6.36 algas sõit Savonlinna poole.

See osa matkast oli enam huvi- kui õpematk. Näha oli palju, aga oma linnade jaoks õppida oli vähe.

Savonlinna on väike linn 7500 elanikuga. Ta asub ühe peatänavaga ääres. Minnes jaamast läbi linna, jõuti linna teisele servale, järve äärde, vastu Savonlinna muistsel kindlust või lossi. See on Olavinlinna, mis asub väikesel kaljusaarel. Umbes 40—50 m lai voolav järveveeriba lahutab Olavinlinna kaldast, mida tuleb ületada, et jõuda kindlusesse, paadiga. Koopataolises sissekäigus seisab Püha Olavi hügelkaju. Nagu vära-vaht seisab ta seal.

Kindluses on kohvik. Seal kostitati meid kohviga. Seepeale anti üldine seletus. Pärast üldist seletust jagati kogu matkaseltskond kahte rühma, ühes soome, teises saksa keeli seletaja ja juht. Peab tunnustama, et seletuse andmine oli hästi organiseeritud.

Olavinlinnast siirduti otsekohe laevale ja sõideti Punkaharjule. Laevasõit kestis ligi 2 tundi. Raudteesõidu järrele oli see otse vajalik vaheldus. Vesi, kaljud ja metsad. Põldu ei näinud kuskil. Küsimusele, kas

järves on ka palju kalu, vastati, et kaljuse põhja tõttu on neid vähe.

Punkaharju on Soome ilusamaid maa-kohti. Seepärast soomlased juhivad oma turistid ja matkajad Punkaharjule.

Osa matkaseltskonda maandus Punkaharjul, suurem osa aga sõitis edasi Punkasalmele, mis 7 km eemal, ja tuli sealt jalgsi Punkaharjule. Punkasalmelt lookleb tee Punkaharjule mööda kitsast maariba järvede vahel. Tulles seda teed mööda — kahel pool vesi — nauditi Soome omapärase looduse ilu.

Punkaharjul oli ka võimalus nautida kuulsa Soome sauna võluisid, mida ei jäetud kasutamata.

Reedel, 11. septembril 1936, kell 0.27 algas edasisõit Imatralle, kuhu jõuti kell 10.04.

Imatral on nüüd kõik teisiti, kui oli aastate eest. Sinna on nüüd ehitatud 140 000 hobujõuline elektrijaam. Seda jaama praegu laiendatakse, seatakse üles uut 32 000 hobujõulist turbiini. Jõe ülespoole koske ehitatud suur ja kõrge pais 3 ülejooksuga ja 3 vesivärvaga. Paisu ühest ülejooksust lasti parajasti palke alla. Nagu tuletikud tantsisklesid palgid vahutavas vees!

Imatra endine kosk ja üle kose ehitatud sild jäävad uute ehitiste ja paisu kõrval täiesti varju. Mis saabki jääda järrele kosest, kui üle 100 m lai ja 5 m sügav kanal juhib vee kosest mööda elektrijaama. Kuidas saabki kose sild paista silma, kui üle kanali on ehitatud uhke sild, mis kogu tähelepanu tõmbab endale. Praegu oli veerikas aeg ja parvetati palke, seepärast voolas parajal määral vett kosest alla. Aga talveti ja kesksuveni olevat kosk päris kuiv. Ei saa Imatra kosk enam kunagi esineda omas endises ilus ja suuruses, mis tal oli siis, kui kõik Saima järve vesi voolas kosest alla.

Imatra jõujaam varustab Helsingit, Viiburit, Turut ja hulka teisi Soome linnu elektriga. Möödunud aastal on Imatra jaam andnud 600 000 000 kWh elektrivoolu.

(Järgneb.)

Eesti Linnadeliidu tegevusest.

Eesti Linnadeliidu juhatuse koosolek peeti 25. novembril 1936.

Haridusministeeriumi Kutseoskuseosakond saatis ELL arvamuse avaldamiseks kutsehariduslike õppeasutiste seaduse eelnõu.

Arutanud seda ja arvestanud selle seaduse tähtsust kutsehariduse korraldamisel, otsustati paluda vastuse andmise tähtsaja, milliseks oli 5. detsember 1936, pikendust 15. detsembrini 1936, et linna- ja alevivalitsusil oleks võimalik seaduseelnõud kaaluda põhjalikult ja esitada tarbekorral konkreetset ettepanekut eelnõu muutmiseks.

ELL büroole tehti ülesandeks ühtlustada ELL liikmete seisukohad ja koostada vastav märgukiri.

Linna kogukonnamaksu seaduse rakedamisel on kerkinud küsimus, kas sundaega teenivailt kaitseväelasil võtta kogukonnamaksu või mitte. Siin tekib raskusi neilt selle maksu kättesaamisel kõigepealt seetõttu, et nad vahetavad sageli riigikaitsealises vajadusist tingitud põhjusil oma elukohata, samuti on näha juba ette, et juhtumil, kui nad on kättesaadavad, esitatakse suur arv palveid, mille läbivaatamine oleks tehniliselt raskendatud, kui mitte võimatu. Teisest küljest tuleksid nad vabastada kogukonnamaksust ka põhjusel, et sundaja teenimine kaitseväes ei taotle mingeid majanduslike hüvesid, vaid on täieõigusliku kodaniku-kohustus oma riigi ja rahva vastu.

Kuna seaduse praegune redaktsioon ei väljenda selgesõnaliselt, et sundaega teenivad kaitseväelased on vabad kogukonnamaksu maksmisest, tõlgendatakse seda paragrahvi eri omavalitsusis erisuguselt.

Arvestanud ülaltoodut, otsustati pöörduda Siseministeeriumi poole palvega, et Linna kogukonnamaksu seaduse § 40³ I lõigule antaks järgmine redaktsioon:

„§ 40³. Kogukonnamaksust on vabas-

tatud sundaega teenivad kaitseväelased, riigi, omavalitsuse või eraasutiste hoolekandel ülalpeetavad, samuti ka riigi või omavalitsuse poolt hoolekandelist abi saavad isikud.“

Tallinna Linnavalitsus palus ELL astuda samme, et muudetakse Tööstusliku töö seadust selliselt, et oleks võimalik pidada kinni hooajatöölise palgast 25%, kandes see osa palgast töölise jooksevarvele pangas, kust see hiljem, jaanuarist—aprillini, makstakse välja, iga kuu 25% sissemakstud summast, kindlustades sel viisil hooajatöölise elatust talvekuul. Tallinna Linnavalitsus on sellekohaste palvetega pöördunud korduvalt Sotsiaalministeeriumi poole, kuid need on jäänud rahuldamata.

Kaalunud küsimust, otsustati pooldada põhimõtteliselt ültähendatud seaduse muutmist selliselt, et omavalitsusile jäetaks võimalus pidada tarbekorral kinni hooajatöölise osa palka.

Eesti Linnadeliidu esindajatekogu koosolek peeti 26. novembril 1936.

Tallinna linnapea ettepanekul otsustati määrata linnapeade ja alevivanemate koosolek linnade ja alevite esindajate valimiseks Rahvuskogu Teise Kotta 17. detsembriks 1936.

ELL juhatusest ajapuudusel lahkunud O. K a s e — Pärnu asemele valiti ELL juhatuse liikmeks H. S o o — Pärnu linnapea.

ELL büroo juhataja V. S m e t a n i n esitas ELL 1937./38. a. tegevuskava, andes ühtlasi lühikese ülevaate tähtsamaist seaduseelnõudest, mis on olnud käesoleval eelarveaastal arutusel ELL juhatuses. Esitatud tegevuskavast nähtus, et tähtsaimaks tööks 1937./38. a. kujuneb linnade majanduse ja rahanduse perspektiivkavade väljatöötamine.

Ka algatati küsimus korraldada linna- ja alevitegelaste õppematka Lätti või Rootsi.

Kuna 1938. a. peetakse Lätis, Riias IV Balti riikide linnadeliitude konverents, tuleks õppematka korraldamine Lätti siis lähemale kaalumisele.

Esitatud tegevuskava otsustati ühelhäälel kiita heaks.

ELL juhatuse ettepanekul otsustati tösta ELL liikmemaks seniselt 2,5 sendilt — 3 sendile elanikult aastas, kusjuures elanikude arv tuleb arvestada II rahvaloenduse andmeil.

ELL esimees A. Uesson esitas ELL 1937./38. a. eelarve, milline on tasakaalus

kr. 11 600.—. Otsustati ühelhäälel võtta eelarve vastu esitatud kujul.

ELL büroo juhataja V. Smetanin esitas referaadi „Võrdlusjooni Eesti, Soome ja Saksa omavalitsuste töös“, mis võeti teadmiseks.

ELL juhatuse lüge F. Suit esitas ELL finantskomisjoni poolt väljatöötatud linnade majanduse ja rahanduse perspektiivkavad.

Arutanud neid, otsustati perspektiivkavad koostada 10 aastaks.

Ühtlasi tehti ELL juhatusele ülesandeks astuda kiiremas korras samme fondi loomiseks, millest omavalitsused võiksid saada odavaprotsendilist laenu.

Kroonika.

Linna tapamajade raskusist Rootsis.

Juba XVII sajandi algusest olelesid Rootsi linnades omavalitsuste poolt ülalpeetavad avalikud tapamajad. Need põhjenesid peamiselt 1622. a. antud seadusele liha müügi kohta, mis küll otse sõna-sõnalt ei käskinud omavalitsusi asutada oma tapamaju, kuid eeldas selliste olemust ja pani neile kontrollivaid kohustusi. 2 mail 1672 antud kuninglik määrus aga nõuab otse sõna-sõnalt, et kõigis enam-vähem suuremais linnades, eriti aga sadama- ja kaubalinnades peavad olema omavalitsusil avalikud tapamajad. Hilisemal ajal on pandud kehtima uusi seadusi, mis on võimaldanud lihamüügi-osaihingule ka tapamajade asutamise. Seaduse üldmõiste järgi on need määratud küll esijoones eksporditava liha jaoks, kuid seadus näeb siiski ka ette, et sellised tapamajad tohivad ka kohalikul turul müütada oma saadusi. Nii ongi näiteks Malmös asutatud 8 ja Hälsingborgis 6 sellist eksporttapamajade lihakauplust, mis müütavad liha niihästi hulgi- kui jaemüü-

gil. Selle kõrval püsib endiselt seaduse nõue omavalitsuste poolt avalikkude tapamajade ülalpidamise suhtes. Äriliselt on aga need kohati sattunud suurisse raskusisse. Nii näiteks oli Malmö linna tapamajas tapetud loomade aastane keskmine arv 1928.—1932. a. 85 600, kuid 1933. a. langes arv juba 66 800-ni, 1934. a. — 59 200-ni, kuna 1935. a. arv jäi 40 000 ümber. Hälsingborgi linna tapamajas tapeti 1928.—1932. a. keskmiselt 31 200 looma, 1933. a.—23 900 ja 1934. a.—20 900 looma aastas. See on viinud omavalitsuste avalikud tapamajad ainelisesse raskusisse. Näiteks suutis Malmö tapamaja varemmail ajul tasuda oma tööstuskulud ja katta tapamajja paigutatud kapitali protsendid, kuid 1934. a. töötas tapamaja juba 23 000-kroonise puudujäägiga tööstuskulude arvel, rääkimata kapitali protsentidest, kuna 1935. a. tööstuskulude puudujääk oli 60 000 kr. ümber. Olundist väljapääsu leidmiseks on pöördutud valitsuse poole, kes küsimuse kaalumiseks on moodustanud erilise komisjoni.

Betoontorutööstus

C. Varev

Tallinn

Paldiski mnt. 42-a

Telefon 429-87

Veerenni tän. 49

Telefon 462-01

Soovitab odavate hindadega:

tsementtorusid, kaevurõngaid, põllutorusid, müüri-, õõnes-, parkett- ja katusekive, aia-
poste, tsement- ja terrazzohauakive.

Kus on elekter, seal on ka

„ELEKTRIK“

„ELEKTRIK“ — organiseeritud elektrikute häälekandja, — on ainukeseks elektrotehniliseks ajakirjaks Eestis.

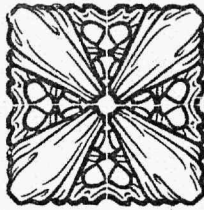
„ELEKTRIK“ jälgib tähelepanelikult elektrotehnika arengut maailmas ja toob sellest värskemaid uudiseid.

„ELEKTRIK“ annab praktilisi näpunäiteid elektrotehnisel alal töötajatele, süvendab nende teoreetilisi teadmisi ja võitleb agaralt elektrikutepere huvide eest Eestis.

„ELEKTRIK“ on kujunenud hädavajalikuks käsiraamatuks kõigile neile, kes on huvitatud elektrimajandusest.

Kes ajaga tahab pidada sammu, loeb ajakirja „ELEKTRIK“.

Ajakiri „ELEKTRIK“ ilmub Elektrikute Ühingu väljaandel 6 korda aastas. Tellimishind on 2 kr. aastas, 1 kr. poolaastas. Tellimusi võtavad vastu kõik postiasutised Eestis. Toimetus ja talitus: Tallinn, Lühike jalg 6, telefon 477-17; avatud kella 9—11.

„Linnad ja Alevid“

Eesti LinnadeLiidu häälekandja

ilmub 1936./37. a. IX aastakäiguna, avaldades artikleid ja teateid nii kodu- kui välismaade linna- ja alevi-omavalitsuste korraldusest ja elust, tutvustades nende kavatsuste ja saavutustega jne.

Ajakiri ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s., aastakäigu (10 numbrit)—kr. 2.50.

Saadaval ka vanemad aastakäigud.

Toimetlus ja talitus: Eesti LinnadeLiit, Tallinn, Pikk 6
Telefon 431-58.

